

LBRIS

We know
books

OHARA DONOVETSKY

Casting pentru ursitoare

EDITURA PENTRU ARTĂ ȘI LITERATURĂ
București, 2026

În căutarea legăturilor pierdute

Cunoșteam deja apetența scriitoarei Ohara Donovetsky pentru lingvistică, urechea ei atentă la rezonanțele verbale și la calambururi. Familiare îmi erau, de asemenea, contribuțiile sale din *Observator cultural* reunite în rubrica, sugestiv intitulată, „Cuvinte-vedetă și cuvinte-doamne cu voaletă“, dar și disponibilitatea ei de a-l asculta pe celălalt, ca modalitate de oglindire a propriilor adâncuri fantasmatică. Lectura în această nouă ediție a *Castingului pentru ursitoare* nu a făcut, așadar, decât să-mi reconfirme așteptările, să-mi releve virtuozitățile unei artiste a cuvântului și ale unei prozatoare experimentate, capabile să-și strunească materia epică, să-i rarefieze densitățile prin poezia echivocului, s-o tensioneze în punctele esențiale.

Expresii preluate din înțelepciunea populară, proverbe, citate din literatura universală și idiomuri englezești nu se deranjează aici câtuși de puțin unele pe celelalte. Ele conturează imaginea lumii contemporane, din ce în ce mai emergent dialogică, mai dialectică și mai dispartă, mai de-teritorializată, poate mai în nevoie de coeziune.

Traversat de insertii muzicale, de jargoane și de vocabule încărcate de semnificații, de trimiteri la universuri religioase și geografice variate, ortodoxe sau musulmane, patriarhale, armenesti, grecesti sau arabe, discursul romanesc se desfășoară, cu mișcarea energetică a dansului serpentin al lui Loie Fuller, în vulturile subconștientului individual și colectiv.

Elementele din cultura pop-rock, frazele reiterate, ca *Sweet dreams are made of this / Who am I to disagree* (Eurythmics) sau *In your head, in your head / They are fighting* (The Cranberries), nu sunt doar intertexte cantabile plasate pentru a stabili complicitatea cu cititorul de azi, ele contrag întregul demers al autoarei, care, într-un proces continuu de interogare și de negociere a identității, coboară, cu deosebit firesc, extraordinarul supraréalist în banalul cotidian. Deloc neglijabile în contextul acestei instrumentații sunt ritmurile interioare activate de tăcerile personajelor, de pauzele marcate grafic prin punctele de suspensie sau prin lungirile finale de vocală.

În pofida unei arhitecturi narative condensate într-o generoasă rețea de simboluri și referințe culturale, expuse atât explicit, cât și subiacent, textul nu alunecă niciodată în prolixitate sau în fastidios. Dimpotrivă, stilul autoarei este sprintar, fraza, infuzată de inflexiuni afective, curge alert, tonalitățile ludice și joviale alternează cu accentele grave, dimensiunea inefabilă, atemporală și fantastică a existenței se conjugă inextricabil cu tribulațiile căutării juvenile.

Configurația romanescă apartine a cărții, trasată de narațiuni radiale și de insertii narative, de tip „cufăr în cufăr”,

nu afectează coerența epicului. Subiectul, ușor de rezumat, constă în obținerea unei moșteniri, în egală măsură materială și simbolică, de către tânăra Mira. Desemnată de Grita Nestor, prietenă a bunicii materne, printr-o scrisoare apărută postum, drept beneficiară a unei case situate în Polonia, Mira poate intra în posesia imobilului cu o singură condiție: să devină membră a enigmaticului club „De Boncza” și să-i ducă mai departe misiunea, aceea de a permite oricui să se imagineze pentru o zi în pielea unui destin celebru:

Clubul oferea, printre altele, posibilitatea de a fi, pentru o vreme, un om-oglină, așa îl denumise Zoula, observând cât de prăzată, de femei și de bărbați deopotrivă, era în acea vreme dorința celor bogați de a fi pentru o zi măcar în pielea unei personalități a momentului. Preluând ideea, am amenajat, întâi sporadic, câteva camere speciale care copiau fidel gusturi, tabieturi, chiar meniuri ale unor femei celebre ca Marlene Dietrich, Loie Fuller, Marie Curie, Greta Garbo, Maria Montessori, de exemplu, pentru că erau căutate mai ales cele care avuseseră un destin sinuos, misterios sau puternic.

Inteligența, umorul, curiozitatea, nu în ultimul rând, „steaua” favorabilă sub care s-a născut sunt, potrivit Gritei, trăsăturile care o califică pe Mira pentru acest privilegiu și, totodată, pentru această responsabilitate. Ca într-un basm modern, Mira întreprinde o călătorie inițiată la Varșovia și e supusă unor încercări, precum intrarea

în două camere sigilate al căror cod de acces e obținut prin rezolvarea unor enigme.

Sunt două camere, deci vor fi două coduri diferite, ca urmare a câte unei istorii pentru care va trebui să-ți amintești discuțiile noastre de-a lungul vremii sau să te documentezi cum știi tu mai bine. Trebuie să afli combinația pe care o vei folosi drept cod de acces la domofonul fiecărei uși. Ca să fie mai ușor, îți spun că fiecare cod are șase unități. Avocatul biroului notarial îți va pune la dispoziție în plicul cu care vine această scrisoare și alte două plicuri. Ele poartă numere, dar acestea nu reflectă numărul camerei, ci ordinea istoriilor. Respectă ordinea. În fiecare plic vei avea un nume sau câteva cuvinte de la care vei putea începe să te documentezi. Legătura dintre istorii îți va da codul și multe detalii utile. Când vei intra în cameră, vei vedea că a meritat efortul. (...) P.S. Uitasem ceva foarte important. Vei afla mai ușor codul dacă faci legătura dintre istorii printr-un singur cuvânt sau printr-o structură coerentă de șase unități. Cele două istorii sunt independente, dar codul va fi o combinație de șase elemente rezultată din ce e comun în istoriile pentru care primești indiciile, dar luate câte două: 1 cu 2, 2 cu 3. Istoriile te vor ajuta și să înțelegi mai bine clubul, pe mine, pe noi, dar, cel mai important, te vor ajuta să găsești cea mai bună modalitate de a continua ce am început.

Înlocuind eroii masculini cu eroinele, Ohara Donovetsky reconfigurează modelul tradițional al basmului. Dacă în tiparul clasic moștenirea revine aceluia dintre cei trei fii care

reușește să treacă probele inițiate de autoritatea paternă, să-și demonstreze nu capacitățile fizice, ci pe cele mentale, abilitatea cu care manevrează cuvântul, autoarea optează aici pentru un trio feminin, în cadrul căruia competiției, câștigătorilor și deci superiorilor le iau locul solidaritatea și cooperarea. Întemeiată pe o relație de complementaritate, prietenia dintre Mira, Lenca și Haia, care reiterează modelul celei constituite în jurul Gritei, devine temă centrală a întregului volum.

Ceea ce le unește pe cele trei tinere nu se limitează la preocupările intelectuale comune, la formația lor umanistă și la interesul pentru morfologie, ci, mai ales, fapt care le legitimează ca părtașe la această aventură, un simț aparte pentru perceperea suprarerealului. Superstițioasă fără a se desprinde de concretul existenței sau mai degrabă atentă la semne, Haia comunică în vis cu lumea de dincolo, înțelege numele Gritei și vizualizează scena predării ștafetei. Iar dacă Mirei îi este destinată scrisoarea testamentară, Lencăi îi sunt expediate, printr-un curier asemănător unui spirit, urna funerară a Gritei și un dud alb de plantat. Fire practică și mai orientată spre logică, Haia mărturisește că nu știe să traducă gestul. O face însă Haia:

Ideea Gritei de a trimite dudul în propria urnă nu era deloc neinspirată, dimpotrivă. Haiei i se părea și un fel de a le comunica fetelor că le va proteja. De toate trăsnetele. De a le spune să se sperie, dar și că era bine să meargă pe mâna ei. Ca un testament, o metaforă-testament. Adică era ca și când zicea: Eu, Grita (cenușa osemintelor), vă las cu limbă

de moarte tot ce am făcut eu (*urna*) și vă rog să continuați (*ideea unei plante care crește*). Nu vă fie frică, totul e sigur (*dudul e un copac sacru, care apără de una-alta*).

Cele trei prietene, care participă concret și activ la rezolvarea „cimiliturilor“, sunt într-un mereu „împreună“ al „tinereții fără bătrânețe“, dominat de antren, de ironie caldă și de credința că reușita e mai valoroasă atunci când depășește cadrul individual și devine a comunității.

Remarcabilă mi se pare la Ohara Donovetsky subtilitatea cu care reușește să-și caracterizeze personajele în partiturile dialogale, prin particularitățile de limbaj. Gradațiile de afectivitate ale protagonistelor, conferite de filiațiile lor diferite, de experiențele personale și de temperament, pot fi măsurate urmărind ocurența unor verbe modale, insistența pe anumite foneme, pauzele sau, ca în cazul Lencăi, graseierile.

Romanul pune în ecuație identitatea de grup și identitatea individuală, mereu în mișcare, memoria personală și memoria colectivă, circuitul niciodată sfârșit al poveștii în lume, care, trecută din generație în generație, se cere mai degrabă reconstruită decât restituită de-a gata. Trioul feminin format din Haia, Mira și Lenca își asumă rolul matern de „coautoare“, de „salvatoare ale speciei umane povestitoare.

Practicând o lectură activă, fără răspunsuri deja livrate și... digerate, interconectând istorii, reperând cuvintele care, adăugate nucleului epic, aparent fără motiv, capătă pe parcurs valoare de simbol, cititorul devine, alături de autoare, naratori și eroi, „coproprietar“ al poveștii.

Orchestrată cu mână sigură de scriitoare, construcția narativă de tip polifonic e percutată de polimorfismul și proliferarea semnificantului semnat, ca gestant al unor suite de povești. Cuvântul are, ca la Creangă, puterea de a închide și deschide lumi, de a răni sau vindeca, de a somatiza, de a eterniza sau de a păcăli moartea. Mira, portocalie din cauza carotinemiei, află, de pildă, că cifra pentru deschiderea uneia dintre uși este cuvântul „orange“:

În drum spre baie, a repetat șirurile de cuvinte: pitici, Vroțuau, scrisori, portocală, orange, Vavel, Cracovia, pitici, Vroțuau, scrisori, portocală, orange, Vavel, Cracovia... încercând să-și dea seama care dintre ele avea șase semne... în timp ce era la baie, a numărat literele pe degete, silabisind: „pi-tici, nu merge, și e în română... oare Grita l-ar fi ales sau nu? În fine, pitici ar putea fi bun. Vroțuau, nu, portocală, nu, Wavel, nu“. S-a spălat pe mâini. Știa că îi veneau idei bune când era în baie S-a văzut în oglindă. O, portocaliu' ăsta, parcă dădea să treacă, parcă nu mai era chiar așa de... orange... A ieșit din baie, zâmbind cu gura până la urechi. Era pregătită să încerce cuvântul. Era aproape sigură că găsise noul cod. În dreptul camerei din stânga celei în care găsise stațuetele Chipăruș, Mira s-a grăbit să tasteze cuvântul orange, ținându-și răsuflarea. Nu avea nicio îndoială că era codul. A auzit sunetul, familiar deja, care debloca mecanismul. A apăsă clanța și ușa s-a deschis. Aproape că-i părea rău că i se ducea culoarea asta portocalie. Frumoasă ironie a sorții, ar fi zis Lenca. Și-a imaginat-o comentând: Dacă ar fi fost într-o carte, cititorii ar fi zis „Ei, asta-i, cum să nu, mă lași?

N-ai cum să nu remarci măiestria cu care autoarea pune în act capacitățile combinatorii ale cuvintelor și poveștilor, calculul milimetric pentru plasarea „coincidenței”, ironia, jubilația potrivirii, suspansul din jurul acestor asamblaje. N-ai cum să nu sesizezi propensiunea pentru bivalență a scriitoarei, abilitatea ei de a ține simultan în frâu fantasticul și realul, jongleria în echilibru cu care conjugă abstracțiunea visului premonitoriu, viziunea și exercițiul intelectual cu „poezia” materialității.

Bogăția ofertei interpretative, spectacolul viu colorat al mixajului dintre limbajul firesc al cotidianului contemporan și document, naturalețea cu care dialogul și monologul pătrund în epic, racordarea ideaticului la factualul palpabil, a anamnezei la imediatul povestirii, descrierile de decor și de peisaje interioare, toate acestea și altele care mai pot fi adăugate sunt datele care contribuie la structurarea unei cărți valoroase și fascinante.

Ohara Donovetsky are simțul proporțiilor narative, știe să redea efectul de flux al conștiinței, să creeze personaje, să conceapă lumi sociale și extraordinare, să scoată, precum un magician, interminabile eșarfe de cuvinte-surpriză.

Roman al identității ca sumă de povești înconjurătoare, *Casting pentru ursitoare* este, în primul rând, mărturia unui spirit care știe că aproape toată viața constă în căutarea legăturilor pierdute. Pentru că, vorba lui Gellu Naum, „Toți ne cunoaștem, dar ne-am pierdut legăturile”.

Iuliana Miu

CAPITOLUL I

Ce a uitat Haia

*Sweet dreams are made of this/
Who am I to disagree...*

Noaptea trecută, luni spre marți, dacă nu ar fi dormit atât de profund, Haia ar fi știut că, deși era în vis, vorbea cu mama ei:

Mama, uite ce e, știu că nu mai ești pe lume, dar trebuie să mă lămurești. Nu mă privi cu reproș, nu am înnebunit. Da, știu, toți nebunii spun că nu sunt nebuni, mi-ai spus de multe ori. Și da, am grijă de mine, desigur. Ascultă, doar știi că nu am încetat să mă gândesc la tine și nici să vorbesc cu tine în cap. Uite ce e, aș vrea să-mi explici ce se întâmplă. Îți povestesc ce visez chiar acum, numai spune-mi ce să înțeleg, te rog.

E o cameră spațioasă, ca de cetate sau castel, cu un tavan înalt, care are în mijloc o fereastră prin care se vede cerul. De acolo, de sus, lumina cade pe o masă rotundă, la care stau două femei, aș zice, tinere, dar eu știu că nu sunt,

simt că nu sunt, și habar n-am cum de simt asta. E ca și când ar fi acolo, dar parcă nu ar fi. Sunt așezate pe jilțuri cu spătare înalte. Stau drepte și înțepenite, ca niște păpuși uriașe care așteaptă un semnal ca să se poată mișca. Întâi sunt doar două, apoi ușa se deschide și intră repede o femeie scundă, cu ochii mici –, seamănă cu un raton sau cu o nurcă. Ține în mână un cufăr mic, argintiu, văd pe capacul lui desenul unei sulite, dar ar putea la fel de bine să fie un fus. Una dintre femeile de la masă, o femeie înaltă cu părul negru-lucios, o întreabă pe asta care tocmai intrase de ce a întârziat. O cheamă Grita, nu mă întreba de unde știi.

— Ai întârziat. De ce? întreabă rece Grita asta.

— Îmi pare foarte, foarte rău, răspunde proaspăt venita. Am fost să iau caseta, adaugă imediat.

Înainte să se așeze, pune pe masă în fața scaunului ei cufărul ăsta de argint. Apoi se apleacă și împinge cu un deget gheara clapetei și îl deschide, ta-taaa! Îl trece în tăcere unei femei cu păr roșu din stânga ei, care îl studiază, punându-și un lornion, cred. Lângă ea, sprijinit de masă, văd un baston sau un toiag sau un arătător, nu știu ce e. Când sipețul ajunge înapoi la prima femeie, cea mică și veselă, aceasta îl închide cu grijă, apoi se răzgândește și-l deschide iar. Ca și când nu prea voia să-l pună așa departe, femeia împinge încet sipetul spre centrul mesei. Ce era, mama, în cutia asta, în sipet, cum ai zice tu?

Întorcându-se către femeia cu părul roșu, Grita pare că o întreabă ceva în șoaptă, la ureche. A treia femeie de la masă e îmbrăcată într-o rochie de un albastru-cenușiu și seamănă cu Buna, știi tu, mama, are părul simplu pieptănat, strâns sub clame și cu o fundă de catifea. A ei era maronie și era

legată la ceafă. Femeia asta are degetele lungi, cu articulațiile deformate sau ca și când nu ar fi avut oase la degetele de la mâini. Mă rog, femeia asta ridică ochii din caietul sau cadranul aflat pe masă în dreptul ei și mi se pare că zice ceva de genul „ar trebui să trecem la planul nostru“. Toate cele trei femei vorbesc acum în șoaptă.

Culmea e că nu aud decât frânturi. Ce zic, mama?

— E timpul. Dacă toată lumea e de acord, zice întârziata. Și tipa asta care e Grita trage aer în piept și mi se pare că șoptește „Autre temps, l'autre meurt“.

Apoi toate își încrucișează mâinile în față și se prind de mâini una pe cealaltă, în timp ce șoptesc ceva cu ochii închiși.

Ei, mama mea, după cum se întâmplă în situații de-astea, știi lucruri. În vis, adică, știi, nu? Și uite, de data asta, nu știi ce să zic, parcă nu e visul meu. Știi ceva de asta? Te rog frumos să îmi spui ce caută femeile astea în visul meu.

Haia ar fi putut să știe asta, dacă nu ar fi dormit profund. Pentru câteva secunde, a deschis ochii în întunericul camerei. A văzut-o pe Becă, bătrâna casei, stând pe marginea patului și i-a simțit mâna mângâind-o pe frunte.

*

Dimineață, când Haia s-a trezit, soarele era sus pe cer și îi bătea oblic în ochi prin fereastră. Privirea i-a fugit afară. Umbrele, fețele, vorbele din somn, câte mai rămăseseră, s-au risipit în clipă. Noaptea fusese lungă, luna, plină, liniștea, desăvârșită. Simțea că avusese multe vise,